

radi tega hudo razjezili in strašno „šinfali“. Rekli so, da tega ni pisal noben Haložan, ampak eden od meščanov, kateri plačujejo svojim delavcem po 20 krajcarjev na dan in kmetom vinograde proč jemljejo. Jaz ne vem, če je tisti „Haložan“ ali „Kritikus“ ali kako se že oni časnikarski pisarji imenujejo, kedaj v Halozah bil, ker tako neumnost skupaj spišejo. Dandanes plačuje štajerska šparkasa in dežela delavcem 60—70 krajcarjev dne in boljši posestniki čez 30 kr.; oni pa, ki bi plačevali po 20 kr., bi pač težko kakega delavca dobili. Posebno zahvalo smo dolžni šparkasi in deželi, ker ste tako visoka plačila nastavile, ker s tem so potem tudi drugi posestniki primorani s plačili višje iti. Kar se pa tiče vinogradov, je danes skoro vsak vesel, kdor jih nima. 15 let nazaj se že ni zgodil slučaj, da bi kdo iz mesta oderuštvo gojil in skoz to kakega kmeta vničil. Mi pa nočemo naštevati koliko kmetov se je uničilo po nepotrebnih pravadah in visokih posojilničnih obrestih. Danes prišlo je pri nas že tako daleč, da živi kmet slabeje kakor viničar, in je viničarju nevošliv, ker ta nima nič dolgog, ne plača nobenih davkov, in gre vsako nedeljo v mesto po denar. Kmet mora pa posojilnici po 8% obresti dajati, plačevati davke, njegovi ušivi vinogradi pa ne nosijo nič. Dragi „Haložan“ in „Kritikus“ v „Domovini“ ne bodi hud, ali kdor nam da delo in pusti kaj zaslužiti, če tudi je malo, ta nam je vedno še zmiraj veliko ljubši, kakor tisti gospodje, ki nam hočejo požreti zadnji vinar.

Zunanje novice.

Stare srebrnjake našel. Kmet Levora iz Oplota na Češkem je hotel prezidati sprednji del svoje hiše in tu pri kopanju je našel posodo, v kateri je bilo hranjenih 360 leskečih srebrnjakov izza časa kralja Karola IV.

Modras je pičil. V letošnji vročini prikazujejo se strupene kače celo v onih krajih, kjer so drugače jako redke. V Dobrišu na Češkem je šel 13letni šolar Oskar Aschermann v gozd iskat gobe, in ko je hotel ravno pobrati platničasto glivo, ga je pičil modras v roko, ki se je ondi potuhneno skrival. Otroka so po prvi zdravniški pomoči takoj odposlali v Prago na kliniko, toda roka mu je že popolnoma začrnela, med vožnjo se ga je lotevala omotica in je malo upanja, da ga ohranijo pri življenju.

Potovalec, kakoršnega ne srečamo vsak dan, je dospel te dni v Pariz. Bil je namreč šele — 7 let star. Ker ni znal francoskega jezika, so ga peljali na policijo, kjer je pokazal svojo čepico, v kateri je imel napisano svoje ime in svoje bivališče v Bostonu. Povedal je ondi, da potuje sam po svetu, da se uči, in da ima naložen svoj denar pri raznih bankirjih po različnih večjih mestih. Dečka so izpustili, in poklical je izvoščeka, da ga popelje k bankirju po denar. Na to je ostal več dni v Parizu, ter nadaljeval sam svoje potovanje okoli sveta.

Iz čevljaskega življenja. Te dni se je vračal čevljar P. s sejma v Pragi domov. Bilo je že pozno po noči,

ko je korakal precej težko ob bregu Vltave proti svojemu domu. Razgovarjal se je sam s seboj, pivo je sicer hvalil, lé njegovi učinki in posledice mu niso bile všeč. Končno so mu noge odpovedale popolnoma službo. Sleče obleko in misleč, da je doma položi se na tla, noge v jarek ob cesti ter zaspi. Ko pa je bilo po polnoči in njega je začelo mraziti, se prebudi, vsega se ne more spomniti, nego jo, dokler je še temno. potegne brez obleke domov. Njegovo zakonsko rebro ga je sicer zgovorno pozdravilo, toda za to ni maral preveč, vleže se zdaj v mehko posteljo, da si bolj odpočije. Ko so pa v jutro šli ljudje v Prago ter so našli pri cesti in blizu Vltave znano jim črevljarjevo obleko, mislili so, da se je vtopil, in župan je sam šel k nesrečni vdovi črevljarjski, da jej naznani žalostno poročilo, obleko je prinesel s seboj. Toda črevljarka se ni nič užalostila. „Tam-le pogledjte nemarneža na postelji, kako smrči; bila sem že v skrbeh, kje je obleko pustil, no hvala vam, da ste mi jo prinesli.“

Lačen ženin. V neki župni cerkvi v Pragi imela se je vršiti poroka. Po ondašnji navadi gresta ženin in nevesta pred mašo, oziroma pred poroko k izpovedi. Potem pa imata še kakih deset minut čakati. V tem pa se je lotila ubogega ženina grozovita lakota, ne obotavlja se, je zapustil cerkev, nevesto, svate ter jo nagloma mahnil v najbližnjo gostilno, kjer se je pošteno najedel in napil, da dobi „korajžo“ za odločilni korak v novo življenje. Ondi pri skledih pa se je nekoliko predolgo zamudil, in duhovnik, nevesta in svati so morali čakati, dokler se gospod ženin ni vrnil. Končno je vendar prisopihal, hitro si je še obrisal na ponosnih brkih ostanke jedi, pokleknil k altarju ter je po obredniku trdil: da si nevesto jemlje iz ljubezni, da ji bo do smrti zvest itd.

Zaljubljeni pikolo. Pred tednom je v Benešovu pripihal na kolodvor vlak in hitronogi pikolo je bil na to ponujal lačnim popotnikom sveže pivo in tople frankfurterice. Komaj pa se je vlak začel pomikati k daljšemu diru, odložil je 15-letni Ganimed svojo „robo“ v stran ter je skočil na železniški tir pred vlak. Vzrok njegove smrti je bila — nesrečna ljubav do neke mestne Kleopatre, ki pa je za 10 let starejša in je na sladko ljubavno pismo pikolovo odpisala osodepolne besede: „Še premlad in preneumen“.

Straža je ustrelila človeka. Blizu centralnega pokopališča na Dunaju stoji vojaško skladišče, o katerem pripoveduje ljudstvo čudne stvari. Trdi se, da je izginilo brez sledu že več straž in da so napadli tam nekaj navadnega. Te dni je imel stražo oddelek bosenskega polka št. 4. Opolnoči sta stražila Bošnjaka Lovienić in Lianjak. Straža je jako ostrina in odgovornosti polna. Nakrat je priletelo na stražarja nekaj kamenja in zemlje. Na to sta zagledala belo prikazen. Zaklicala sta ji, naj se oglasi. A molče je šla proti njima. Tedaj ustrelil Lovienić, prikazen je padla. Ko sta stekla na mesto, sta našla golokokega človeka, ki je imel pod pazduho telovnik in suknjo. Bil je ustreljen. Kdo je nesrečnež, ni znano. Vrši se preiskava, a brez uspeha. — Nekateri listi

poročajo, da je ustreljenec identičen z delavcem Seb. Mrzeno, ki je bil tisti večer pijan in bržčas vojakov zlic preslišal ter našel zato smrt.

Urtrev zločina. Pred kratkim je umrla v Budimpešti mlada lepa žena vsled grešne manipulacije svoje babice. Mlada gospa je bila v blagoslovljenem stanju, a bi se bila rada tega osvobodila. Babica Ivana Brenner je bila pripravljena izvesti zločin. Toda gospa je začela strašno krvaveti in pozvani zdravnik je izjavil, da jej ni več rešitve. Tedaj je žena priznala svojemu možu, da je dala babici 40 kron za njen grešni posel. Gospa je kmalu umrla, njeno morilko pa so zaprli.

Nečloveški zločinec. Sluga Gradinger na Dunaju je v spanju petkrat zabodel svojo priležnico vpricho poleg nje spečih otrok. Na to si je prerezal vrat. Oba sta bila mrtva. Otroci 4—8 let pa so bili priča tega groznega čina.

Drama na kolodvoru. Na kolodvoru v Zolyjom na Ogrskem je čakala na vlak mlada ženska. Ko je stopil iz vagona mlad mož, ga je ženska polila z vitrijolom, da je bil ves opečen ter da je takoj omedlel. Tudi ženska se je opekla, in zgorelo ji je celo oko. Bajje ji je bil mladenič nezvest.

Trpinčenje po španskih ječah. Neki list je ovadil, da v Vichu v Kataloniji trpinčijo ljudi, zlasti štrajkujoče delavce. Preiskava je dognala, da je pisal list nesnico. Zato je nastala med delavci velika razburjenost. Če krivci ne bodo kaznovani, nastanejo bržčas nemiri in izgredi.

Iz tragredije — veseloigra. V okolici Pešte je živel bogat vdovec s sinom. Starec, 60 let star, se je zaljubil v deklico najlepših let. Stariši so bili s tem zadovoljni ter so prisilili dekleta, da se je s starcem zaročila, ter da se je pripravila že poroka. Na dan poroke pa je deklica izginila. Iskali so jo povsod in jo našli končno v vodnjaku. Skočila je vanj, da bi se utopila, a k sreči je padla v čeber, tako, da je ostala njena glava nad vodo. Ko so jo potegnili iz vodnjaka, je bila brez zavesti. Ko se je zavedla, je odločno izjavila, da pojde rajši še enkrat v vodnjak kakor s starcem k poroki. Svatje so se na to razšli domov. Ali čez dva tedna so se sešli iznova. To pot pa se je poroka deklice izvršila vendarle. Deklica je bila celo jako dobre volje, saj jo je peljal pred oltar — starčev sin, katerega je že dolgo ljubila skrivaj.

Vino — pijača za konje. Na južnem Francoskem je veliko pomanjkanje konjske piče, zato so domači kmetje in viničarji iztuhtali jako redilno sredstvo za konje — krmiti jih z vinom. Najpoprej so ga mešali z vodo, toda pozneje manj in manj, in konjem se baje jako dobro godi. Sicer pa na Bavarskem že zlavnaj napajajo konje s pivom.

Hudiči so lovili neko jutro v Ljubljani nekega Leopolda Bobka. Isti je namreč pritekkel na južni kolodvor k tam službujočemu stražniku, naj odpodi hudiče, kateri ves čas za njim letajo. Bobek je strasten alkoholist, zato se mu je bilo v glavi zmešalo.

Pet dni v studencu. V francoski vasi La Coudray popravljal je delavec Louis Simon studenec. Zidina

se je odkrčila ter zasula nesrečneža. Petnajst na pomoč poklicanih vojaških pijonirjev ga je moglo najti šele peti dan. Bil je še živ, sam pa je pravil, da se mu zdi, kakor bi bil komaj le 24 ur zasut. Ko je prišel na sveži zrak, je omedlel od lakote; zapazili so tudi na njem, da so mu od groze osiveli lasje. Zdravnik ga je koj vzel v svojo skrb, zdaj pa je zopet okreval in nadaljuje delo.

Koliko stanejo divje živali? Po raznih zverinjakah so nekatere živali iz afriških in ameriških krajev, ki stanejo včasih lepo svoto denarja. Nosorog, žirafa, slon, stanejo po 20.000 kron, za afriško gorilo se plača še veliko več, najdražji pa je menda tapir ali morsko prase, za katerega se plača do 35.000 kron.

Človeška glava sredi ceste. Pred dvema tednoma je našla neka mlekarica na cesti iz Laaba na Nižje Avstrijskem sredi ceste človeško glavo. Telesa ni bilo. Dognalo se je, da je glava nekega samomorilca, ki je ležal ondi že več tednov. Može, ki so samomorilca spravili v rakev, so na že odpadlo glavo pozabili in odnesli le telo. Ko so truplo spravljali, je bil vihar in je vladala tema. Tako jo glava obležala.

Samomorilec — čudak. Bivši dunajski dvorni vrtnar Iv. Kluch je oslepel ter se je v Brodzeju na Češkem iz obupa ustrelil. Predno se je usmrtil, je vzel iz hranilnice ves svoj prihranjeni denar, zbral je vse vrednostne papirje, srečke itd. ter vse skupaj zažgal v peči. Tako je zgorelo več tisočakov! Nato je pohodil in uničil še svojo zlato uro in se — ustrelil.

25 let živa pokopana. V Poitiersu so prišli pred kratkim strašnemu zločinu na sled. Neka gospa Mounier je imela v zporazumljenju s svojim sinom, svojo hčer Blanšo 25 let zaprto v sobi, v katero ni nikdar prisijal solnčni žarek. Jesti sta ji dajala silno malo in najslabejše, soba pa ni bila nikdar pometena. Dekle, ki je bila pravcati skelet, se je v bolnišnici že precej popravilo, samo hoditi in govoriti še ne more. Dobrodušno in veselo je, samo o njenih sorodnikih ne sme nihče govoriti, ker postane sicer takoj divja in nemirna. Mater in njenega sina so zaprli, a so mater zopet izpustili; šla je v neki samostan, kjer je pred par dnevi umrla. Sojen bode sedaj samo sin.

Prašiči — morilci. Iz Arada na Ogrskem poroča se sledeča grozovita vest. Kmet Kecskemeti padel je pred nekoliko dnij na dvorišču, svoje hiše v omedlevico. Na dvoru ni bilo nikogar, ki bi mu pomagal. V tem so se vrgli prašiči, ki so bili blizo hlevov na dvorišču, na kmeta ter so mu pregrizli trebuh in požrli njegov drob; tudi obraz nesrečnežev so tako razjedli, da ga ni bilo mogoče poznati.

Dvoboj med ženskama. V boulonskem gozdliču pri Parizu sta se hoteli duelirati v Parizu znani gospodičini Arma Daubry ter Jeanne Kessler — radi ljubimca, katerega je vzela prva drugi. Sablja je imela razsoditi, katera izmed nju ima nanj pravico. Toda ljubimec, ki je zaman miril tekmovalki, je ovadil vse policiji — ta pa je prepričala nevarno bitko modernih amazonk.

Koliko stane voznja v balonu? Napolniti balon, to je najdražja zadeva, ter stane za navadno voznjo

blizo 200 kron. Dalje treba računati za vožnjo po železnici nazaj, za zmotanje balona, za pripeljanje na kolodvor tudi kakih 100 K, tako da navadna enkratna vožnja stane 400—500 K. Ako pa včasih poškoduje balon dimnike, sadna drevesa, strehe, vrte itd., potem je včasih treba povrniti precej veliko škodo. Civilna vožnja je navadno zato cenejša, ker se v balon lahko privzamejo radovedni potniki, ki plačujejo od 50 do 1000 K „vzletnine“.

Mravlje so umorile otroka. V minolih dneh je šla žena delavčeva, Marija Jelínkova v Marijinih toplicah s šest tednov starim otrokom na njivo — odložila je otroka in opravljala svoje delo. Otrok je jokal, pa zato se mati ni brigala. Še le po pol uri, ko gre vendar pogledat otroka, je zagledala strašen prizor — otrok je bil od mravelj obsut. Vse polno jih je bilo v ustih, v nosu, v ušesih in obraz je bil ves otek. Jelínkova je brž odnesla dete k zdravniku, toda bilo je že pozno. Otrok je umrl v neznanskih bolečinah malo ur pozneje.

Nenavaden obed. V Rochestru, v Zjedinjenih državah je povabil k sebi neki poznavalec kač na čast profesorju Daviesu 18 učenjakov naravoslovcev, ter jim je napravil obed iz samih kač z različnimi finimi prikuhami. Jedli so pražene vodne kače, pečene klopotiče, kuhane tigraste kače, pečene kače velikanke itd. Mesto šopkov so krasile mizo raznovrstne kače v steklenih hišicah; tudi po stenah so bile videti kože in okostja kač. Vsem gostom brez izjeme je ta obed jako ugajal, samo zjedinili se niso v mnenju, je-li kačje meso slično po okusu kokošnjemu ali telečjemu.

Gospodarske stvari.

Jesensko oranje. Marsikdo si bo mislil, kaj bom že jeseni svoje njive oral, saj imam spomladi v aprilu časa, da izorjem za pšenico, rž, oves in ječmen; kadar to posejem, mi ostane še dosti časa za turšico, lan, krompir in druge rastline. Toliko let že gospodarim in vem, kdaj in kako moram krompir saditi. Storim, kar mi je storiti, drugo pa prepustim božjemu blagoslovu. Tako je mnenje našega kmeta o jesenskem oranju ali o pripravi njiv jeseni za spomladansko setev. Preverjeni smo, da bode komaj vsak petdeseti kmet mislil: morebiti bi vendar dobro bilo, ta nasvet poslušati; storil seveda ne bo nič; drugi pa se bodo našim nasvetom celo posmehovali. Korist jesenskega oranja je neprecenljivo velika. Vsi pametnejši kmetovalci so jo že davno spoznali in se tudi po tem ravna. Na Češkem so razumnejši kmetje, ki posnemajo večinoma grajščake. Oni preorjajo že jeseni vsako njivo po enkrat ali dvakrat, pridelujejo pa tudi še enkrat več vsakega žita kakor naš kmet. Tudi vidimo po vseh deželah premožnejše kmete, le pri nas so večinoma reveži, ker ne znajo iz zemlje dvakrat večjih pridelkov dobivati. Še celó naše graščine in mali graščaki nimajo boljših pojmov o umnejšem obdelovanju sveta; tudi oni hodijo rakovo pot. Koristi jesenskega oranja so: 1.) V izorano zemljo pride več solčne svetlobe, gorkote, zraka, rose, dežnice, mraza

in snega. Vse to vpliva na posamezne dele zemlje, da se nekoliko predrugačijo ali raztopé. Mrtva zemlja tako prezebe, da postane našim rastlinam rodovitna. V zraku je veliko snovij, ki pridejo v izorano zemljo, na primer ogljikova kislina in amonijak; obe sta potrebni živež našim rastlinam, brez njiju ne more rasti nobena. V neizorano njivo pa teh snovij iz zraka ne more obilo priti, zato ostane nerodovitnejša. 2. Mrtva zemlja se napije vode in zraka, ki raztopita veliko rudninskih solij in jih pripravita rastlinam v uporabo. Rastline ne uporabljajo neraztopljenih solij in zato jim ne morejo nič koristiti. Mrtva zemlja je sestavljena iz mnogih nerastopljenih, rastlinam neprikladnih rudninskih solij. Mrtva zemlja postane rodovitna, ako njive jeseni preorjemo. Z jesenskim preoravanjem smo njivo brez gnoja prihranili, saj dostikrat oranje njivi več koristi kakor gnojenje. 3. Jesensko oranje nam daje priliko, da njivo poglobimo. Jeseni smemo vsako njivo globoko orati in tudi mrtvo zemljo izoravati, ker se pozimi vsa predrugačijo. Tiste njive, ktere bodemo spomladi s peso, z deteljo, s krompirjem in z lanom posejali, lahko globoko orjemo. Z jesenskim oranjem vse njive lahko leto za leto bolj poglobimo. Marsikdo utegne ugovarjati, kako bom pa potem s svojimi slabimi volički oral, saj se sedaj komaj 4 palce globoko brazdo vlečejo? Proč z lesenim plugom, pa bode mogoče tudi s slabo živino veliko globoko orati! 4.) Ker jeseni lahko globoko orjemo, se naša orna zemlja v nekoliko letih poglobi in vse rastline nam potem v njej veliko bolje obrodovajo kakor poprej v plitvi zemlji. Pesa, lan, konoplje, detelja in še mnoge druge rastline segajo s svojimi koreninami po več palcev, pesa in detelja do 3 čevlje globoko v zemljo in si tam iščejo živeža. Če jim globoko preorjemo, se v preoranem svetu dobro vkorenijo in okrepe, da potem iz spodnje zemlje uspešneje srkajo živež. Tako globoko oranje se nam gotovo dobro izplača. V globoko izorani zemlji raste lucerna po več let kakor v plitvi; sploh vsaka rastlina nam veliko bolje rodi. Z globokim jesenskim oranjem si poljske pridelke množimo in sami sebe bogatimo. 5. Koliko stane pri nas plevel spomladanskih rastlin, okopavin, krompirja, pese, korenja, lanu, ječmena itd., vsak sam lahko presodi. Posebno raste plevel, koder je podnebje mokro, tako obilno, da včasih plevel več stane, kakor je ves pridelek vreden. Proso se mora dostikrat zaradi pleva podorati in tudi za plevel drugih rastlin se mnogokrat toliko potroši, da plevel pojé ves dohodek. Kaj je vzrok tako obilnemu plevelu in kako ga učiniti? Če jeseni svoje njive preorjemo, v preorani njivi plevelne korenine zmrznejo in segnijo. Vsak ve, da vsaka rastlina tem bolje raste in tudi bolje obrodi, kjer ni plevela. Če to vemo, moramo tudi na to gledati, da njive čistimo. Z jesenskim oranjem njive laže čistimo plevela kakor spomladi z drago pletvijo. 6. Naše rastline: lan, proso, konoplje, krompir in repa hočejo dobro, rahlo zemljo; v trdi ilovici ne morejo dobro obroditi in če jim to trdo ilovnato zemljo samo spomladi preorjemo, ni še postala tako rahla, kakor zahtevajo